

Egy rendhagyó osztályfőnöki óra az 5. osztályban

Osztályfőnöki munkatervünkben kiemelt feladatként fogalmaztuk meg tanulóin viselkedéskultúrájának emelését.

E probléma iskolánkban égető gondot jelent, mert

- tanulóink kb. 28%-a halmozottan hátrányos helyzetű családi körülmények közül kerül hozzánk,
- a cigány tanulók száma magas.
- A többi családnál is megfigyelhető, hogy egyre kevesebb idő jut a gyermekek nevelésére. A gyermekekkel való törődés sokszor csak a gondozásban merül ki. Ez talán érthető is, hiszen romló gazdasági helyzetünkben a családok felnőtt tagja egyre többet kényszerülnek dolgozni, hogy családjuk életszínvonalát szinten próbálják tartani.
- Ezekből következik, hogy az iskoláknak egyre több nevelési feladatot kell magára vállalnia. Bármilyen furcsán hangzik, de a legelemibb viselkedési szabályok, szokások és egyéb erkölcsi normatívák kialakítását is.

E feladat megoldásához próbáljuk keresni a legcélravezetőbb utakat. Az egy ilyen járható útnak, és talán eredményre vezető lehetőségnek gondoljuk a folyamatos gyakorlatatást, a különböző viselkedési szituációk játékos feldolgozását, értékelését.

Így került sor az 5. osztályban ennek az órának a megtartására is.

Az óra anyaga: „*Illik, nem illik, illendő*” címet kapta.

I. Az óra előkészítése

Egy hónappal korábban kezdődött, az óra megtartása előtt.

- Az osztály tanulóiból (26 fős létszám) 5 vegyes csoportot alakítottunk. (A egyes csoportok nemre, értelmi képességre, szociális háttérre értendő!)
- Előzetes feladatként kapták, hogy nyitott szemmel járjanak és figyeljenek az iskolában, az utcán, üzletekben, a járműveken, otthon és vendégségben is. Ha valami szemet szűrő esetet vesznek észre, jegyezzék meg azzal a céllal, hogy abból egy-egy villámjelenetet tudjanak „megírni”, és azt a társaikna eljátszani.
- A csoportoknak a feladatok megoldásánál a következő elvárásoknak kellett megfelelniük:
 1. A már kigondolt „jeleneteket” csak a csoport tagjai és az osztályfőnök ismerheti! (Így lesz érdekes az osztálynak!) Ezzel a kikötéssel a titoktartást kívántam erősíteni, amely még az 5. osztályban elég alacsonyszintű.
 2. A csoport minden tagjának „szerepelni” kell!
A szóbeli kifejezőkészséget, valamint a metakommunikációs — a testbeszéd — készségük fejlesztésével a magabiztos fellépést szeretném elérni.
A perifériára szorult gyerekek közelebbre hozását társaikhoz, azzal, hogy a közös munkában ők is fontosaknak érezhessék magukat, és ők is sikerélményhez juthassanak.
 3. A csoportok munkálkodásuk során még a következő nevelési célkitűzéseimnek is eleget tettek.

Megtanulták, hogy nemcsak baráti szállal összetartozó emberek dolgozhatnak eredményesen együtt.

A csoport tagjai egymásért felelősséget éreztek, mindenben segítették egymást.

Erősödött az osztályomban a közösségi szellem, mert egy-egy délutánon olyan gyerekek tevékenykedtek együtt, akik egyébként különböző csoportokba tartoznak. (Szociometriai felmérésem alapján.)

4. Titkos célom volt még a tanulóim jobb megismerése is, hiszen még csak három hónapja dolgozunk együtt. Kíváncsi voltam ismereteik skálájára, eddig előttem rejtett képességeikre, különböző reflexióikra. (Sokat profitáltam belőle!)
5. z előzetes munka során a csoportok tagjai valóban nyitott szemmel járnak, szünetekben, össze-összedugták a fejüket, vitatkoztak, javasoltak egymásnak, egy-egy ötletet elvetettek, újragondoltak. Sikerült nekik összegyűjteniük az életükben leggyakrabban észlelt viselkedési hiányosságokat, problémákat. Sok kis jelenetet állítottak össze, amit természetesen egy órán nem is tudtak mind bemutatni, de hogy a munkájuk kárba ne menjen, a kimaradt „jeleneteket” a következő osztályfőnöki órák egy-egy kis részén — természetesen aktualizálva — adják elő, és vitatjuk meg. A csoportok elképzelésüket szabadon valósították meg. Direkt módon nem avatkoztam be a jelenetük tartalmának formálásába, de néhol a szereposztásra tettem javaslatot, s ezt ők elfogadták. Erre azért volt szükség, hogy egy-egy tanulóm negatív személyiségi jegyét pozitív irányba terelhessem. (Pl. egy igen egoista, kárörvendő fiúnak kellett alakítania az önzetlen, segítőkész osztálytárs szerepét stb.)

II. Az óra menete

Szervezési feladatok:

- hiányzások igazolása,
- felelősök jelentése, problémák megbeszélése,
- Télapó-ünnepély értékelése.

Célkitűzés

A mini jelenetek bemutatása, megvitatása, tanulságok levonása. Mindig a negatív szituációkkal kezdünk, a vita után a pozitív improvizációval zárunk.

A játékok bemutatásának sorrendjét a „színhely” szerint próbáltam csoportosítani.

1. Szünetekben történő események

- Futkosás közben egymásnak ütközik két tanuló. Bocsánatkérés helyett a „sértett” durván rátámad a másikra. Verekedés kezdődik. A társaik körülvesszik őket, két pártra szakadva hangosan biztatják a két verekedőt. Az osztály többi tagjával megvitatjuk az esetet. Megbeszéljük, mi lett volna a teendőjük a verekedőknek, a szurkolóknak. A csoport most már így mutatja be a történetet.
- Szünetben a labdázás közben az ügyeletes tanár nénit találja el a labda. Bocsánatkérés elmarad. Számonkérésnél a „tettes” másra akarja hárítani a balesetet. Megvitatás, az illendő eljárás bemutatása.

Órákon

— *Házi feladat ellenőrzésénél* kiderül, hogy Sanyi másolta a leckét Jóska füzetéből. A feladatokat persze nem értette meg. Kudarc. Sanyinak így is fekete pont. Jóskának dorgálás.

Megbeszélés: Igazi, baráti segítség volt-e ez Jóska részéről? Hogyan kell, hogyan lehet segíteni társunknak?

A több jó javaslatból egyet improvizáltak.

— *Óra zavarása birdetés címén:* Kopogtatás, engedélykérés nélkül; sapkában beviharzik egy gyermek, és rá is zendít a mondókájára.

Megbeszélés, majd a helyes viselkedés bemutatása.

Védőnő látogatása az osztályban

A leggyakoribb higiénés problémák bemutatása erősen sarkítva. (Köröm, haj, testápolás, gondozottság.)

E történet után a megbeszélés során egy 10 éves gyermek önállóságának, ön-ellátásának jelentőségére fordítom a figyelmet.

Utcán, autóbuszon

— Hangoskodó gyerekek utaznak! Megállónál még zajosabbak, hogy ne kelljen észrevenniük az idős nénit. Egy öreg bácsi adja át a helyet, ezzel megszégyenítve a gyerekeket.

Hogyan illik utazás közben viselkedni?

Az elmondottak alapján eljuttassák az illendőt is.

— ABC-áruházban anyóka, nehézkesen mozog, nem találja az árukat, mert nem vitte magával a szemüvegét. Megkéri a csevegő kislányokat, hogy segítsenek neki. Ők azonban nem segítenek, mondván, hogy sietniük kell, mert moziba igyekeznek.

E játék dilemma elé fogja állítani a tanulókat. Nagy a tét. Vagy segítenek, vagy elkésnek a moziból. A pozitív jelenet helyett vitát provokált az eset.

Vendégségben és otthon

— Baráti család vendégségbe érkezik. Neveletlenül viselkedik a vendég kislány, lefitymálja a süteményt, másféle üdítőt követel, mint amivel kínálják. Állandóan belebeszél a felnőttek társalgásába. Nem akar játszani a vendéglátó gyerekekkel, stb.

Vita, játék.

— Karácsony-esti készülődés. Gyertyagyújtás. A testvérek összevesznek a kapott ajándékokon. Irigykednek egymásra, szüleiknek szemrehányást tesznek, duzzognak. Ők azonban sem egymást, sem szüleiket nem ajándékozták meg. A jelenet megvitatásánál az ajándékadás öröméről, a magunk készítette apró ajándékok értékéről bővebben esett szó. A megbeszélés után egy kellemes hangulatú, bensőséges kis jelenettel zártuk az órát.

(Ezt a jelenetet előre megírtuk.)

A karácsonyi dalt nemcsak a csoport tagjai énekelték, hanem bekapcsolódott az egész osztály. Ezzel ráhangolódva a szünet és az ünnepek várására.

III. *Megjegyzés*

— Az óra menetét nem akartam részletekben megtervezni, mert a tanulók észrevételei alapján az improvizációnak adtam nagyobb teret, hogy a pillanatnyi reakciók nevelési lehetőségeit kihasználjam.

— Tudom, hogy egy órán ennyi szituációs játék sok, mind a számát, mind a tartalmát illetően. De a cél: a fiatal kollégáknak ötleteket adni, hogy időnként egy-egy probléma megoldásánál ilyen módszerekhez is merjenek nyúlni, és merjenek bátrabban improvizálni.